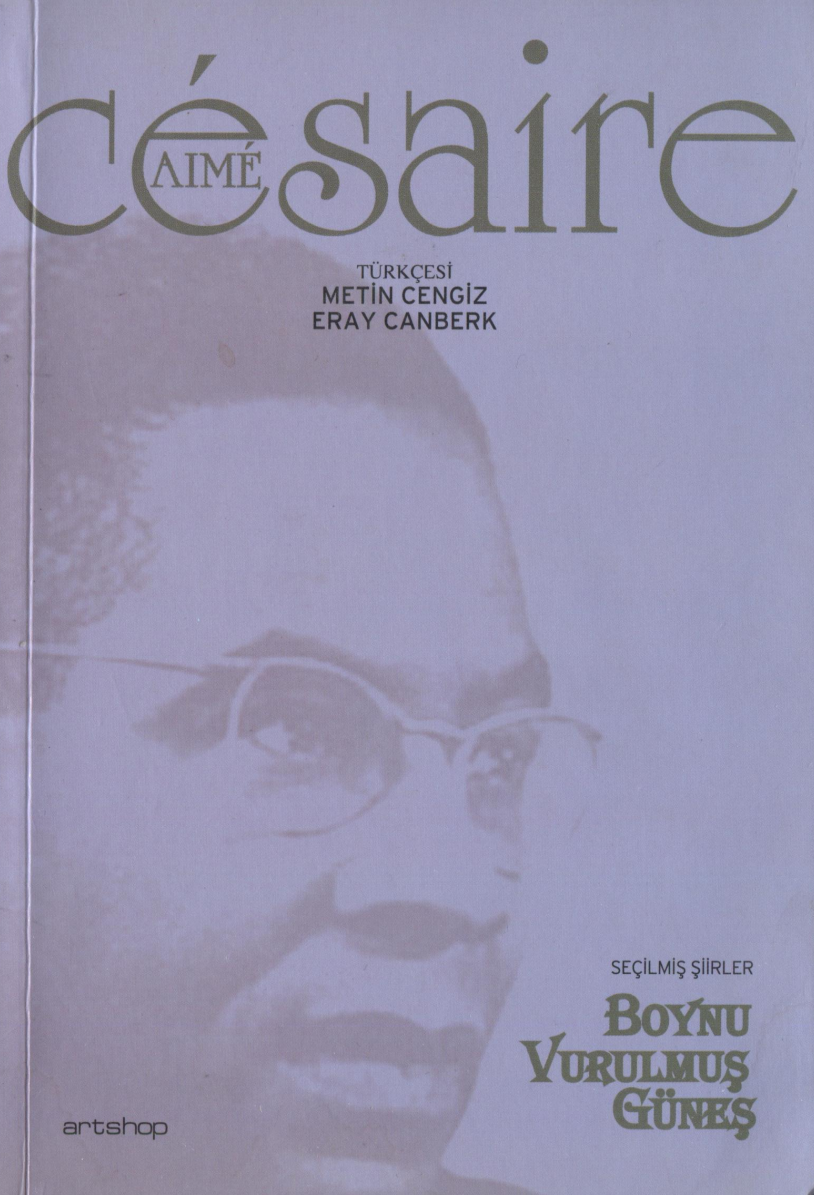
césaire

AIMÉ

TÜRKÇESİ
METİN CENGİZ
ERAY CANBERK

SEÇİLMİŞ ŞİİRLER

BOYNU VURULMUŞ GÜNEŞ

artshop

AIMÉ CÉSAIRE

●

Boynu Vurulmuş Güneş

SEÇİLMİŞ ŞİİRLER

ARTSHOP
ŞİİR DİZİSİ:16
SIMURG 01

Türkçesi:
Metin CENGİZ
Eray CANBERK

Yayın Yönetmeni:
Vedat AKDAMAR

Dizi Editörü:
Lale GÜL

Birinci Basım: Ocak 2000.
Nazım Hikmet Kültür Sanat Vakfı
İkinci Basım: Temmuz 2006. Artshop

Baskı:
Yön Matbaacılık

Tüm hakları saklıdır.
Bu kitabın yayın hakları
Artshop adına Vedat AKDAMAR'a aittir.

artshop
yayıncılık

Rıhtım Cad. Veli Alemdar Han Kat: 2/ 203-204
Karaköy/ İstanbul

AIMÉ CÉSAIRE

●

Boynu Vurulmuş Güneş

SEÇİLMİŞ ŞİİRLER

TÜRKÇESİ:
METİN CENGİZ
ERAY CANBERK

ULUSLARARASI
NÂZIM HİKMET ŞİİR ÖDÜLÜ

artshop

İÇİNDEKİLER

Seçilmiş Şiirler/7
Önsöz/8
Césaire Şiirine Genel Bir Bakış/10
Anavatana Bir Dönüş Defteri'nden/13
Akadlardan, Elamlardan, Sümerlerden Bu Yana/15
Zencilik'ten Bölümler/16
Barbar/17
Toussaint Louvertur'ün Ölümü/18
Zenci Dünyası/19
Ana Ocağı/20
İnsan Sözü/21
Sağlam/22
Gerçekte/23
Balkanlar'dan Bölümler/24
Tam Tam I/26
Tam Tam II/27
Mitoloji/28
Yurtsama/29
Kısır Olmayan Döngü/30
Öteki Ufuk/31
Çengeller/32
Doldurulacak Sayfa Polenin Yolculuk Haritasında/33
Koku/34
Su Yosunları/35
Taş/36
Talan/37
Césaire Lügatçesi/38

SEÇİLMİŞ ŞİİRLER

ÖNSÖZ

Metin CENGİZ

Aimé Césaire (1913- Martinik), dünyanın ilk paylaşım savaşına gebe olduğu bir dönemde doğmuş. Gençliği ise ikinci paylaşım savaşında geçmiş. Bunlar önemli. Çünkü onun kuşağı iki paylaşım savaşı yaşamış, dönüşümlere tanık olmuş, ancak Avrupa'nın "umut sözcüğüyle" Faşizmin karanlığına sürüklendiğini de görmüş... Bundandır öfkesi ve o güne kadar kullanılan dile de yeni bir içerik vermek istemesi onun kuşağının.

Elbet Aimé Césaire bütün bunların yanı sıra bir "siyah". Öfkesi bu nedenle sürekli çakan bir şimşek gibi, ancak Fransızca yazar bu öfkeli şair; bu Afrikalı şair, Martinikli. Öfkesinin sürekli bir şimşek gibi çakmasını sağlayan bir olay da şu: Ülkesinin dramı, siyah insanın ko-numu ve o kabul edilemez dayatılmış durum: Kendinin olmayan.

Kulaklarında tamtam, belleğinde çeşitli renk ve türden mask; büyücüler, büyüler.
Bunlara, Paris'te yaşayan çağdaş bir şair olmasını da eklersek, dilinin bir André Breton'unkinden daha zorlu olması anlaşılır. Yani bir yandan siyah insanın yoksulluğu, köleliği, diğer yandan ihtilallerin Paris'i...Demek sonuçta bir kültür mozaiği Aimé Césaire'inki.

Ancak onun bu özelliğidir ki, yine onu diğer üstgerçekçilerden ayırır. Yani şairin öfkesi şiirlerinde Afrika'nın başkaldırısını, özgürlük ve bağımsızlık için başkaldırısını kapsar ve şiirdeki derin yapı, özünü bu anlamda Afrika'nın ve Martinik'in gerçekliğinden alır. Öfke bir kıtanın isyanına dönüşür. Kara kıtanın beyazlarca yazılmak istenen yazgısıyla kana bulanan bir isyana. Ancak Aimé Césaire'e özgünlüğünü veren ve diğer Fransızca yazan siyah şairlerden ayıran yanı da bu.

Kısaca söylersek, şairin şiirini bir zenci şiiri gibi görmek büyük bir hata olur. Çünkü onun şiiri bütün gerçekliği ile iki dünya savaşı arasında yaşanan insanlığın dramı ve trajedisi ile ilgili. Buradan bütün insanlığa yayılır şairin sesi. Artık zenci herkestir. Parisli de bir zencidir onun şiirinde. Türkiyeli de.

Aimé Césaire'ın şiirlerinde, tamtam gürültülerinin sessizliğini ve birden patlayan ritmini duymak mümkün. Yine gök derin ve engin bir umut, toprak doğurgan (toprağın erkek olan göğün karşısındaki konumu düşünülürse) seks verimli, panik şok edici, isyan, evet isyan, korkunun barınağında bir çiçek gibi yarınını arar, şairin şiirlerinde. Şiir bu peşpeşe patlayan sözcük ve tümce yağmurlarıyla, Afrika'nın gizemli ama anlaşılır ritmine karşın düzyazının sınırlarına varır. Sanki bütün bu patlamalar şiirin kalıplarında durmak bilmeyip düzyazıya akar. Ve orada oluşturur kalıbını da, biçemini de.

Sesli sessiz bir şiir denebilir bütün bunlardan sonra Aimé Césaire'ın şiirine. Ve şaşırtıcı. Belki de bu şaşırtıcılıktan dolayıdır ki Césaire, kendisini Lautréamont ile şiirde görür. Çünkü Lautréamont da dilde devrim yapmıştır. Ve onun da Césaire gibi şaşırtıcı bir şiiri vardır. Bundandır şairin şiirinde gerçek, (neredeyse) gerçek değildir. Gerçeğin reddedildiği yerde de aşırılık, boyutlara uyumsuzluk ve yasanın sınırlarına varış isteği vardır.

Césaire buradan kalkarak kendini başkalarını anlamaya zorlamaz, hak olarak görüp başkalarının kendisini anlamasını ister, hatta zorlar. Aykırı bir yaşam gibi aykırı bir şiir kuran bir siyah için de bundan doğal ne olabilir? Ve yine aykırı bir yaşam nasıl aklın sınırlarını aşarsa şairin şiiri de o sınırların ötesindedir. Belki de bundan, şairin şiirlerindeki imgeler bir mağma gibi yakıcı, bir sigara gibi uyarıcıdır. Dil de şaşırır çoğu zaman şiirlerinde şairin. Afrika'nın sesli heceleriyle Fransızca sözcükler iç içe girer. Sonuçta gerçeği tuz buz etmek isteyen bir armoni çıkar ortaya: Anlam herşeyi ve ileri sürülmek istenen nedenleri kabul etmez gibidir. İşte Césaire'in şiire de burada başlar ve gelişir. ama gerçek, örtülü olarak bütün korkunçluğuyla belirir; elleri yakalar da: Acı bir hoyratlıkla.

CÉSAIRE ŞİİRİNE GENEL BİR BAKIŞ

Lilyan Kesteloot

25 Haziran 1913'de Martinik'de doğan Aimé Césaire. Ecole Normale Supérieure'da lisans yaptı. Fort-de-France'de birkaç yıllık öğretmenlikten sonra, 1944'de Komünist Parti milletvekili seçildi. Uzun süre Fort-de-France Belediye Başkanlığı görevinde bulundu.

Césaire'in Zencilik Hareketinde rolü büyüktür. Ve de yapıtı ele alındığı zaman insan şaşırmaktadır. Çünkü Césaire'in şiiri alabildiğine zordur. Damas'ın şiiri gibi halka hiç dayalı değildir, lirik konu, Senghor'un şiiri gibi pittoreskle ne süslenmiş ne de bezenmiştir ama biçemde olduğu kadar tonda ve temalarda da gerçekten dobradır. Söz dizimi çarpıtılmış, o denli geniş sözcük dağları bulunan bir biçemdir ki, sözlük yardımı olmaksızın bir şiiri pek seyrek kavranabilir. Üstelik, biçemi, zaman zaman açıklanması büyük ustalık ve incelik isteyen, çok kişisel simgeleri aşırı kullanır.; böylelikle Césaire'in her dizesi açık ve belirgin bir anlamı olan bir imge ya da bir dizi imge içerir. Bu imgelerin anlamı keşfedilmezse şiir anlaşılmaz kalır. Césaire'in dramının ve mesajının anlaşılması bunun için bu hermetik sandıkların açılmasına bağlıdır.

Çünkü Césaire'in özünü, kişisel sorunlarının, halkının ve ırkının dramı, militan eyleme "angajman"ı, insancıl, öyleyse bunların belirlediği evrensel tanıklığın tam kaynaşması, bütünleşmesi oluşturur. "Yenilmiş bir halka kükürt ve lav ağacını iklime uydurmak" yani, toplumsal ve ırksal olduğu kadar kültürel sarsıntıları, başka yerde daha önce görüldüğü gibi Antilliler'de yeniden oluşturmak, (Meşru Savunma, Claude Mac Kay, Guillen, Damas) onları insanlık onuru duygusuna yeniden kavuşturmak, onları yaşama korkusundan, zenci olma korkusundan, kısacası köle olma zihniyetinden kurtarmak için-çünkü, Frobenius'u yansılarsak, Antilliler'in "iliklerine dek sömürgeleştirildikleri" söylenebilir- yaklaşık yirmi yıldır boş yere çabalayan Martinik milletvekilinin kişisel sorunları...

Alabildiğine yalnız, desteklenmeyen, yanlış anlaşılmış, kıskançlıklarla, dalaverelerle hatta komplolarla karşı karşıya kalan önderin sorunları (Bkz. Kral Christophe, Ve Köpekler Susuyordu). Césaire, kendi yakın-

larının alçaklığına karşı da savaşım vermek zorunda kalmış isyancıdır.

Sürgün, yaralı, Antiller'deki kardeşleriyle paylaştığı sorun; Afrika'ya duyulan sıla özlemi ve 70 km. genişliğinde, üçyüzbin sakiniyle çok kalabalık bir adada boğulma duygusu: "Her yanı umutsuzca tıkanmış bu ada"-"bu kuş pisliği, bu ağlayan mercanların hıçkırıkları, kafes ve bataklık".

Irk dramına gelince, kimse Césaire'in dile getirdiğinden daha iyisini yapamaz, hatta belki de güzelini duyamaz. Césaire'in sesi zenci diyasporasının sınırlarına dek erişti; onun "Ana Yurda Geri Dönüş Defteri" yeryüzündeki tüm zencilerin ulusal marşı olarak değerlendirilmektedir. Çünkü Césaire bu yapıtında Antiller'deki, ABD'deki, Afrika'daki, geçmişteki ve şimdiki zencileri, köleleri ve kahramanları aynı aşk ve başkaldırıyla taşıyabilmiştir.

Césaire zenci bilincinin, acılarının ve isteklerinin gerçekten sesi olmuştur.

Dramıyla eylemi arasında tam bir kaynaşma olduğunu söyledim. Gerçekten Césaire için ikisi arasında kopukluk yoktur. Sözcüklerle eylemler arasında ayrım bulunmaz, yazın bir yanda, kılgısal yaşam öte yanda değildir. Şu dizeleri yazarken "şu biricik ırka" kendini bütünüyle adamıştır.

> üye yapın beni onun kanından
> emanetçi yapın beni onun hıncından
> benden beni bir bitiş adamı yapın
> bir başlama yapın benden beni
> bu cellatlardan yapın beni
> işte böğrünü sarmak zamanı yiğit bir adam gibi

burada bir inanç, tüm ve geri dönülmesi olanaksız yaşam için belli başlı bir angajman söz konusudur.

Evrensel tanıklık. Césaire bunu da şöyle dile getirmektedir.

Kendini beğenmişi olmak isteseydim eğer bu biricik ırkın, hiç de diğer ırkların kiniyle olmazdı bu.

Özünde "zenciliğinin, kardeşliğin saldırgan yakarışından başka bir durumu olmadığını" söylememiş miydi bir gün? (1963) Vadedilmiş toprak gibi umut beslemeyi, ilan etmeyi, kehanette bulunmayı kesmediği kardeşlik...

Unutmayacaktı beceriksizliğine rağmen geleceğini kardeşliğin.

Césaire'in zenci-Afrikalı dünyasına ilişkin şaşırtıcı yankısını haklı kılan ve açıklayan insan/sözcükler/davranışlar arasında çok seyrek görülen bu tutarlılıktır kuşkusuz.

Çünkü, dilinin engelleriyle düşüncelerinin karmaşıklığı arasında geçen, dağları yerinden oynatan inancın yarı büyülü kuvveti, tümüyle doğal bir insanın inanış gücüdür bu.

(Çeviren Metin Cengiz)

ANAVATANA BİR DÖNÜŞ DEFTERİ'NDEN BÖLÜMLER

Yola çıkmak,
Sırtlan-adamlar, panter-adamlar vardır ya, ben de
bir Yahudi-adam olacaktım
bir Kaffir-adam
bir Kalkütalı Hintli-adam
oy kullanmayan bir Harlemli-adam

açlık-adam, aşağılanmış adam, her an yakalanabilecek,
dövülebilecek-evet, öldürülebilecek-kimseye hesap
vermeden, kimseden özür dilemeden öldürülecek
bir Yahudi-adam
kıyıma uğramış bir Yahudi-adam
bir köpek yavrusu

bir dilenci
ama öldürülür mü Vicdan Azabı, çorba kasesinde Hotanto kafatası bulan bir İngiliz leydisinin yüzündeki şaşkınlık kadar güzel.

Büyük iletişimlerin ve büyük yanmaların gizini keşfetmek isterdim yeniden. Fırtına demek istiyorum. Irmak demek istiyorum. Kasırga demek istiyorum. Yaprak demek istiyorum. Ağaç demek istiyorum. Bütün yağmurlarla ıslanmak, bütün çiğlerle nemlenmek istiyorum. Çılgın kan nasıl yuvarlanırsa gözün ağır akımında, deli atlar gibi körpe çocuklar
gibi kesilmiş süt gibi karartma gibi tapınağın izleri gibi derine gömülü
değerli taşlar gibi kelimeler yuvarlamak istiyorum bütün maden işçilerini yıldırmak için. Beni anlamayacak olan, kaplanın kükremesini de anlamayacaktı.

Ve siz hayaletler. yükseltin kimya mavisini, izi sürülmüş
hayvanların,
eğri büğrü makinaların, çürümüş bir hünnap ağacının,
bir istiridye
sepetinin, güzel insan derisinin liflerinden örülü ağın gözlerinin
ormanından hepinizi içine alacak kadar büyük kelimeler
istiyorum, seni
de toprak, yayılmış toprak
sarhoş toprak
güneşe doğru dikilen büyük döl yatağı toprak
Tanrının büyük coşkunluğu toprak
ağzında bir tutam kekropla denizin zulalarından yükselen
toprak,
insanların yüzleri yerine, gizlere kör gözlerini gösterebilmeyi
arzuladığım deli ve bakir ormanda yalnızca dalgalı yüzünü
karşılaştırabildiğim toprak.

bana senin sütünden bir yudum yeter yeniden keşfetmem için her
zaman
bir ılgımla aynı uzaklıkta-ve bin kere daha anavatanım olan, hiçbir
prizmadan geçmemiş bir güneşle yaldızlı bir toprağı, her şeyin özgür
ve
kardeşçe olduğu toprağımı.

(Anavatana Bir Dönüş Defteri'nden,
Çeviren Metin Cengiz)

AKADLARDAN, ELAMLARDAN, SÜMERLERDEN BU YANA

Ey yaratıcı, kurtarıcı
Acıyla soluyan, soluk soluğa koşan
Efendisi üç yolun, uzun yollar yürümüş bir insana sahipsin karşında.
Akadlardan, Elamlardan, Sümerlerden bu yana.
Efendisi üç yolun, çok yük taşımış bir insana sahipsin karşında
Akadlardan, Elamlardan, Sümerlerden bu yana.
Vücudunu taşıdım buyurganın, buyurganın demir yollarını taşıdım,
lokomotifini, pamuğunu taşıdım buyurganın,
makinalar,
yollar,
Tanrısal o küçük yastığa aldırış etmeden kıvırcık saçlarımın üstünde-Buyurganın tanrısını.
Efendisi üç yolun, güneşin altında taşıdım, siste taşıdım, köz parçaları üstünde taşıdım Manian Karıncalarını. Güneşlikler taşıdım, patlayıcılar, kölelik zincirleri.
Akadlardan, Elamlardan, Sümerlerden bu yana.
Efendisi üç yolun, üç arkın efendisi, bırak olsun bir defa (ilk defa Akadlardan, Elamlardan, Sümerlerden bu yana) dudaklarım bakıldığında daha kızıl ayaklarımın ökçesinden ancak gerçekte daha hoş kargaların ince gagasından ve serj kıvrımlı kumaşlara bürünmüş gibi grileşsin iğreti derin (Her kış insanların bana zorla kabul ettirdiklerinin belirtisi)
ilerliyorum büyülü, küçük adımlarla ölü yapraklar arasından, kasırganın boğum boğum alaylı gülüşlerine atılmış insanların tükenmeyen görkemli korkutan buyruğunun olduğu yere doğru.
Elamlardan, Akadlardan, Sümerlerden bu yana.

ZENCİLİK'TEN BÖLÜMLER

Onlar ki ne barutu ne pusulayı buldular
Onlar ki hiçbir zaman buhara da elektriğe de egemen olmayı beceremediler,
Onlar ki ne denizleri ne gökyüzünü keşfettiler,
ama kendi köşelerinde acının yurdunu bilirler.
Onlar ki gurbetçilikten başka yolculuk bilmezler.
Onlar ki diz üstü gelip dizginleşmişlerdir.
uzaklaştırıldılar ve hristiyanlaştırıldılar onlar
yozlaştırma aşılandı onlara
boş ellerin tamtamları
ses veren acıların tamtamları.

Benim zenciliğim bir taş değildir, günün uğultusuna tekme indirmiş onun
sağırlığı.
Benim zenciliğim toprağın ölü gözü üzerinde ölü suyun bir ak lekesi değildir.
Benim zenciliğim ne bir kuledir ne bir katedral.
Dalar toprağın kızıl etinin içine.
Dalar gökyüzünün kızgın etinin içine.
Kaskatı sabrının koyu bitkinliğini deler.

(Anavatana Bir Dönüş Defteri'nden,
Çeviren Eray Canberk)

BARBAR*

Bana destek olan bu kelimedir
ve çarpan tunç bedenime
ki ay parçalayarak yer orda, pasın çatısında
barbar kemiklerini
yalanın gevşek tembel hayvanlarını
özetlenmiş dilin
Barbarı
ve güzel yüzümüz yadsımanın
gerçek işlemsel erki gibi
Barbar
Toprağın damarlarında dolaşan ölüler
ve kulaklarımızın duvarlarında başları çarpıp kırılıveren
döner müziğin tınısı ve ölçüsüyle
asla işitilmemiş isyan çığlıkları
Barbar
biricik tanım
Barbar tapaya**
barbar beyaz iki başlı yılan
barbar bana tükürgen yılan
benim çürüyebilir derimden beni uyandıran
birden uçan geko
birden püsküllü geko***
ve beni yapıştıran aynı yerlere güçle öyle ki
gerekli olacak size beni unutmak için
artmaya köpeklere göğsünüzden küllü et

(Çeviren: Metin Cengiz)

*Bu şiirin adı, Apollinaire'e göndermedir.
**Tapaya: Bir sürüngen
***Geko: Yine bir sürüngen (çeşitli türleri olan)

TOUSSAINT LOUVERTUR'ÜN ÖLÜMÜ 1

Jura'da küçük bir hücre,
küçük bir hücre, kar beyaz parmaklıklarla alıyor hücrenin yerini
kar çoğalan beyaz bir gardiyan
bir mahpusun önünde bekliyor hücreyi
beyazın tutsağı yalnız bir adamdır o
beyaz ölümün beyaz çığlıklarını
yaratan yalnız bir adamdır o.

Toussaint Toussaint*
L'Ouverture**

Beyaz ölümün beyaz atmacasını büyüleyen bir adamdır.
Beyaz kumlu kısır denizde yalnız bir adam.
Göğün sularına karşı dikilen yaşlı bir zencidir.
Ölüm bu adamın üstünde parlak bir çember çizer
ölüm başının üstünü yıldızlarla donatır yavaşça
ölüm kollarının olgun kamışlığında eser delice
ölüm dört naladır hapiste beyaz bir at gibi
ölüm kedi gözleri gibi parlar hapiste
ölüm Cayes altlarında su gibi hıçkırır
ölüm yaralı bir kuştur
ölüm küçülür
ölüm titrer
ölüm kuşkulu bir patyuradır
ölüm soluk alıp verir beyaz, sessiz bir gölekte.

(Anavatana Bir Dönüş Defteri'nden.
Çeviren Metin Cengiz)

1- 1804'de Haiti devrimini yöneten ve Fransa'da bir kış gecesi Jura'da hapishanede ölen köle.

* Toussaint aynı zamanda, ermişler adına Kasım ayında yapılan katolik yortusu anlamına da gelir.

** Nitekim şair bu oyunu Toussaint L'Ouverture'ün soyadında da tekrar ediyor. L harfinden sonra kesme işareti koyarak, Fransızca'da açma, açılış, açılma, yarık, delik, ağız anlamlarına gelen L'Ouverture sözcüğüyle çağrışım yapıyor.

ZENCİ DÜNYASI

Bana ait bir odanın asmakabağında dönüp duran şu birkaç bin ölümle nişanlı ve yine bana ait, kendini yadsımanın kaygılı arzusu gibi kavislenmiş takımada, sanki birini öteki Amerika'dan ayıran en nazik inceliği korumak için duyulan anaç tedirginlik; ve Avrupa için bir Gulf Stream'ın hoş sıvısını salgılayan yamaçları ve iki akkor aklamının herbiri, bunların arasından Afrika'ya doğru uzanan ip cambazı Ekvator. Ve benim dört bir yanı açık adam, bu Polinezya'nın ardında ayakta duran belirgin gözüpekliği, Polinezya'nın önünde sıradağ sırtındaki çizgisinden ve bizimkiyle aynı yoksulluktan ikiye çatlamış Guadalup, zenciliğin ilk kez ayakta durabildiği ve insanlığına inandığını söylediği Haiti, bir zencinin boğulmasıyla sona eren Florida'nın komik küçük kuyruğu ve Avrupa'nın İspanya ayağına dek devce paletlenen Afrika, ölümün koca koca tırpanlandığı çıplaklığı.

(Anavatana Bir Dönüş Defteri'nden,
Çeviren Metin Cengiz)

ANA OCAĞI

Gün doğuşunun sonunda, daracık bir sokakta çok pis kokan küçük bir ev, çürümüş tahta aralıklarında onlarca lâğım faresini ve altı kız ve erkek kardeşimin yaygarasını barındıran ufacık bir ev; uzlaşmazlığı ay sonlarımızı ve hangisidir hiç bilmediğim, görünmez bir büyücülüğün melankolik bir şefkatle yatıştırdığı ya da öfkenin yüksek alevlerinde kendinden geçirdiği, bir tek yoksulluğun kemirmiş olduğu garip babamı şaşkına çeviren küçük zalim bir ev, ve bitmek bilmeyen açlığımız için ayaklarıyla pedal çeviren annem; gece gündüz pedal çevirirdi. Gece ben bile uyanırdım annemin pedalını çevirdiği, açlığımız için gece gündüz çevirdiği bir Singer'in gecenin yumuşak etindeki kakre ısırığıyla.

Gün doğuşunun sonunda, annemle babamdan az ötede, kabarcık hastalığından acı çeken bir şeftali ağacı gibi bel vermiş, çatlak çatlak kulübecik ve petrol bidonu parçalarıyla yamanmış, incelmiş çatı ve çok pis saman kokulu iğrenç gri hamurda pas bataklıkları oluşurdu ve rüzgâr ıslık çaldığı zaman, bu uyumsuzluklar garipleştirirdi gürültüyü: bir kızartmanın çıtırtıları gibi önce, çırpıların yükselen dumanıyla ucu suya daldırılan bir odun gibi sonra...Ve ırkımın doğrulduğu tahta yataktan, tüm ırkımın kerosen tahtalı bacaklarıyla bu tahta yataktan; sanki fil hastalığına tutulmuştu yatak; yüzü oğlak derisi ve yaprakları kurutulmuş muzdan ve paçavradan; bir döşek nostaljisi büyükannemin yatağı.

(Anavatana Bir Dönüş Defteri'nden,
Çeviren Metin Cengiz)

İNSAN SÖZÜ

Ve şimdi ayaktayız, ülkem ve ben, saçlarımız rüzgârda, küçücük elim onun kocaman yumruğunda ve güç içimizde değil, ama üstümüzde bizim; korkunç bir yabanarısı sızar ya, geceyi ve oturumu burgu gibi delen bir sesin içinde. Ve ses Avrupa'nın çağlar boyunca beynimizi yalanlarla doldurduğunu ve kötülükle şişirdiğini söylüyor...Çünkü insan eserinin bitmiş olduğu hiç de doğru değil. Dünyada yapacağımız hiç bir şeyin olmadığı, dünyayı bozduğumuz, dünyanın dişlileri arasında bize yeterli olduğu doğru değil. Daha yeni başlıyor insan eseri.

Ve insana coşkusu karşısında süregiden her yasağı kazanmak kalıyor ve hiç bir ırk güzelliğin, zekanın, gücün tekelini elinde bulunduramaz ve zafer için buluşulan yer herkesin yeridir ve şimdi güneşin yalnız bizim irademizin saptadığı en küçük yerleri bile aydınlatarak dünyamızın etrafında döndüğünü ve sınırsız buyruğumuzla her yıldızın gökten yere düştüğünü biliyoruz.

(Anavatana Bir Dönüş Defteri'nden,
Çeviren Metin Cengiz)

SAĞLAM

Bir insanı gülücüğünden hareketle yeniden oluşturacaklarını savlayan insanlar vardır. Bu nedenle diş izlerimin havanın macununda kalıbının çıkmasından sakınırım.

İnsan yüzü, hiç kımıldamayacaksın, acı ve hınç dalgalanmalarımın yırtıcı koordinatlarındasın.

(Anavatana Bir Dönüş Defteri'nden,
Çeviren Metin Cengiz)

GERÇEKTE...

küçük topak olup ufalanan taş
buğday olup elenen çöl
kuş olup hecelenen gün

kürek mahkumu, köle, parya
uyumla gelişmiş kişilik
döllenmiş gece, açlığın sonu
yüze tükürmenin
ve iyiden iyiye gün boyunca içinde yürüdüğüm
bu öykü

ateşten gece, çözük gece, zorlanmış düş
bize yeniden suyu veren ateş
kesinlikle hakaret taşıyan çevren
bir çocuk aralayacak kapıyı...

(Mucizevi Silahlar'dan
Çeviren Eray Canberk)

SAFKANLAR'DAN BÖLÜMLER

.....
Kim
törpüler
ve silip süpürür
çürültüyü, bu üçüncü günün
karmakarışık yüreğinin ötesinde?

Kim kendini yitirir ve yırtılır ve boğulur
Silce'nin kızarmış dalgalarında?

.....
Gökyüzü kara yokluktan esner

ve işte adı olmayan
başıboşluğu geçip gitmek
batının güvenli yeraltı gömütlüklerine doğru
güneşler, yağmurlar, gökadalar
erimiş kardeşçe magmasının içinde
  ve toprak kasırganın böbürlenmesini unutmuş
  ki yalpalamalarının içinde süsler yırtıklarını

yitmiş. sabırlı ayakta
sertleştiren vahşice görünmeyen falunu*
yokolur

ve deniz bir susku gerdanlığı yapar toprağa,
kurbanlık barışı içine çekip yutan deniz,
orda birbirine karışır hırıltılarımız,
garip inciler ve derin deniz gibi çukurlarının
sessiz olgunlaşmasıyla
hareketsiz,

toprak bir susku tümseği yapar denize
susku içinde

ve işte tek başına toprak,
sarsıntısız ve sallantısız
kökün kamçılaması olmaksızın
olmaksızın böceğin delik delmesi
.....
Toprak artık oynamıyor buğdaylarla
Toprak artık sevişmiyor güneşle
Toprak artık ısıtmıyor avcunun içindeki
suları,

Toprak artık okşamıyor yanağı yıldız
tutamlarıyla
bir geceyi irinleyen hiçliğin bakışı altında
kovulmuş toprak yavaşça yolunu değiştirmiş gidiyor
sonsuzca

(Mucizevi Silahlar'dan
Çeviren Eray Canberk)

* Falun: Kabuklufosil içeren, gübre olarak da kullanılan, kireçli tortul kaya.

TAMTAM I

Benjamin Peret'ye

toprağın kanının ırmağı neyse
kırılmış güneşin kanı neyse
güneş sıskasının kanı neyse
ateş hayvanlarının intiharının kanı neyse
külün kanı tuzun kanı aşkın kanlarının kanı neyse
ateş kuşunun yangın kanı neyse
balıkçıl kuşları ve şahinler
yükseliniz ve yakınız

(Mucizevi Silahlar'dan
Çeviren Metin Cengiz)

TAMTAM II

Wifrodo için

Tırtıl yağışlı küçük adımlarla
bir içimlik sütten küçük adımlarla
bilya yatağı küçük adımlarla
sismik sarsıntılı küçük adımlarla
büyüyor patatesler* yıldız geçitli
toprakta hızla
gece geçitli Kutsal geçitli
Bakire Meryem
söz geçitli hızla, kekeme
boğazda
kutsal kirlenmelerin orgazmı
aleluya**

(Mucizevi Silahlar'dan
Çeviren Metin Cengiz)

* Zenci kölelere gönderme yapılıyor.
** Aleluya: İbranice. sevinildiğinde tanrıya şükür anlamında söylenir.

yırtıcı kollarının siyal'den* büyük kılıç darbeleriyle
bateke** arzuna göre aşkı yoğuracağın özgür kollarının
büyük kılıç darbeleriyle
kuşların katettiği sonsuz alanlarda öngörüyle ilgilenen
yeteneğin ve görünmez kollarınla
Özgürlüğün nazik ürününün asılı olduğu cinsiyetinden
doğma
memelerinin çocuklara ilişkin dalgasının ağaçsı oyuklarında
bağıra bağıra söylüyorum büyük mapou'nun
filizini

(Mucizevi Silahlar'dan
Çeviren Metin Cengiz)

* Siyal: Turunçgillerden bir Amerikan bitkisi. lifli yaprakları tekstilde kullanılır.

** Bateke: Kongo Cumhuriyeti siyahi topluluğu.

YURTSAMA

ey saf şaraptan bedenlerimizin kargısı
kendi kendine geçmiş olan şu kadına doğru
öte kıyıdan
güçsüz düşmüş muşmula korularına
kaynak akkanların kıskacı
kongövde kasırgaların ölü saatleriyle tatlı bademleri besleyerek
flama açmış büyük kaysat'larla
yurtsamış ırkların büyük sarmalı

(Boynu Vurulmuş Güneş'ten
Çeviren Metin Cengiz)

KISIR OLMAYAN DÖNGÜ

Düşünmek çok gürültülü
yüreklendirir birçok elle birçok şaşkını
hem zaten hiç aldanmadım
hiç düş kırıklığına uğratmadı beni insanlar, onların
ele veren bakışları var
Doğa karmaşık değil
Doğrudur tüm tahminlerim
vardığım sonuçlar verimli
hiç bir döngü kısır değil
Derinliklerde
yalnız boğum boğum dizlerim var, taş gibi dolan
Başkalarının işine ve uykusuna

(Boynu Vurulmuş Güneş'ten
Çeviren Metin Cengiz)

ÖTEKİ UFUK

Gece çatal ağızlı yara izi
gece okyanusa dikilmiş fısıltılar yayan çalılık
balinaların titiz aşkları için
gece kapanan
göz kamaştırıcı çürüme yeri
orda toplar vahşi hayvanların bütün gücünü
bir başka güneşin dağboğanotunun mor kanı

(Boynu Vurulmuş Güneş'ten
Çeviren Metin Cengiz)

ÇENGELLER

Ne tozudur pigmentlerin
ne mürrüsafi
dalgın kokulu tat çıkarma ne de
ama her şeydir kan çiçeğinden kanın haritasından
canlıya, tere, deriye
kökünden kesilmiş ağaç da değildir
ama ağaç etinden yükselen kandır
kertiklere, cürümlere
Yeniden koyulan bir şey
kayaları boyunca dikine
dikine kemikleri boyunca
ağırlığın, bakırın, demirin, yüreklerin
kervandaki hayvanların safrası ısırmalardan
çengellerin gevşek ipliğine

(Prangaya Vurmalar'dan
Çeviren Metin Cengiz)

DOLDURULACAK SAYFA POLENİN YOLCULUK HARİTASINDA

çölde yalnızca
bir su damlası yok muydu için için düş kuran,
çölde yalnızca
bir buğday tanesi yok muydu açık açık düş kuran
bu yeterli,
silahlar paslı, taşlar kopuk, diz boyu karanlık
çöl çöl, dayanıyorum meydan okumana
doldurulacak sayfa polenin yolculuk haritasında.

(Prangaya Vurmalar'dan
Çeviren Metin Cengiz)

KOKU

ama geldi koku
dedi koku.
yetinerek dedi.
denizyosunundan
zencilerin terinden
ottan
şekerkamışı suyundan
saldırma bıçaktan
sakızağacı yemişinden.
dedi koku
söylenecek her şeyi
koku hoş değildir.
kokunun yoktur kırışıklıkları.

(Ben Laminarya'dan
Çeviren Eray Canberk)

SU YOSUNLARI

yeniden başlayış burda oluşur
rüzgârla Afrika'dan gelen
alize tozuyla
köpüğün erdemi
ve toprağın gücüyle

çıplak
aslolan çıplak hissetmek
çıplak düşünmektir
alize tozunu
köpüğün erdemini
ve toprağın gücünü
yeniden başlayış burda oluşur akışkanla
vücut sıvılarının akınından daha da fazla
yeniden başlayış
oluşur
suyosunu laminarya

(Ben, Laminarya'dan
Çeviren Eray Canberk)

TAŞ

onun kendi gücünü kuşandığı görülecek mi
görülecek mi şimşeğin yürek darbesi
kenar mahallenin kasvetli yığını üstünde
gecenin koyuluğunu düşündü
düşündü uzun
uzun
uzun bıyık onulmaz pacarana'nın uzunluğunda
hareketin mantığını düşündü
o zaman ışıktan daha değerli taşı söyledi
su ıslanan yeşil yaprakların
yağmur bir ilimin yaklaşmasını yağdı

(Ben Laminarya'dan
Çeviren Eray Canberk)

TALAN

kanın bütün enginliğini boydan boya geçmeyi bilmek gerekir
bir ihanet düşündeki
ejderhanın dişlerine yakalanmaksızın

kanın bütün yoğunluğunu boydan boya geçmeyi bilmek gerekir
kırılacak bir zincirin hep yeniden düşlediği
bayrağın tasalanarak yenilediği
taze suyun iki harfiyle

gece gösterisini boydan boya geçmeyi bilmek gerekir
son baobab ağacından kaçak koparılıp alınmış
maymunun
son ekmeğinin yansısıyla

hata yapmadan boydan boya aşmak gerekir bu yarı
oradan Scyrron'un ayağı besler bir yavan etler torbasıyla
kaplumbağalar sürüsünü

daha az zordur gerçekte daha az zor
ki mevsimlerin büyük yüreğinin talanına katlanmaktan
saf kanda inançsız bir beklenti tutuşturarak
ateşböceklerine ölçüsüzce dağıtılmış güneş

(Ben, Laminarya'dan
Çeviren Eray Canberk)

(Şiirler 1982'de yayımlanan Moi, Laminaire...Ben, Laminarya, adlı kitaptan alınmıştır.)

CÉSAIRE LÜGATÇESİ

KÖLELİK

halka
zincir
kızgın demir
kesilmiş ağaç kökü
değnek
cop
maden çubuk
kamçı
kırbaç
hayvanca kabullenme

BASKICI BEYAZLAR

esir tüccarları
forsalar
akrepler
kargalar
çakallar
akbabalar
köpekler
çoban köpekleri
hayvan
canavarlar, ejderler
gudubetler
aynasızlar, paralı
askerler
ve diğer askeri sözcükler

KÖLE TİCARETİ VE SÜRGÜN

sökme, kökünden çıkarma
(insan) kaçırma, kaldırma
soygunculuk
'yolculuk'
göç
yıkılma, yıkım, çökme,
gemi batması
her türlü gemi çeşidi
karavela (bir tür gemi)
kürek cezası vb...

BATIYA İLİŞKİN MODERNLEŞME

şehir
gökdelen
çelik
beton
temettü

UMUT VE MUTLULUK

yıldızlar, gökcismi
kuşlar, hanımböcekleri,
gelin böcekleri
bütün çiçekler, meyveler
çocuklar, kadın, ot, ova
çanlar, yıldız saçları,
gök, ateşböcekleri
bal, süt, şarap, alkol

ATALAR DİYARI AFRİKA

Gine, eski Afrika şehirleri
Nil, Kongo, Nijerya
Afrika ırmakları
kalıt
fil, fetiş ağaçlar
büyücü, Baobab ağacı
sarmaşanlar
ağaçlı bozkır ve
orman

YENİDEN DİRİLME
IRKIN RÖNESANSI

deniz, tuz, inci
Osiris miti
ateş, föniks, yağmur, su
tohum, polen, döllenme
yumurtalık, çim
tohum yıldızı

YENİDEN KÖKLEŞME

Antiller'in ve Afrika'nın
tüm ağaç ve bitki çeşitleri

KÖTÜLÜKLERDEN ARITICI
DEVRİM

tufanlar, başkalaşımlar, şimşek, tufan,
dünyanın sonu, volkan patlamaları,
felaketler, veba, kasırga, siklon vb...

Aimé Césaire 1913'te Martinik'te doğdu. Paris'te, Ecole Normale'i bitirdi. Gene Paris'te siyah Afrikalılar'a kültürel kimliklerini yeniden kazandırmayı amaçlayan edebiyat akımını başlattı. 1939'da Martinik'e dönerek bir süre öğretmenlik yaptı. 1941'de Césaire'le tanışan André Breton onun yapıtlarının daha iyi tanınmasına yardımcı oldu. 1946'da Komünist Parti adayı olarak yerel seçimlere giren Césaire, Fort-de-France'ın belediye başkanlığına seçildi. 1956'da Macaristan'daki ayaklanmanın Sovyetler Birliği tarafından bastırılması üzerine Komünist Parti'den ayrılarak Martinik Bağımsız Devrim Partisini kurdu.

Şiirlerinde geleneksel biçimlerden uzaklaşarak üstgerçekçi akımın anlatım özgürlüğünden yararlandı ve Afrika'ya özgü çarpıcı imgeler kullandı. Cahiers d'un retour au pays natal (Anavatana Bir Dönüş Defteri, 1939), Les armes miraculeuses, (Mucizevi Silahlar, 1946); Soleil cou coupé, (Boynu Vurulmuş Güneş 1948); Ferrements (Prangaya Vurmalar, 1960) gibi şiir kitaplarının yanısıra Lu Tragedie du roi Christophe (Kral Christophe'un Trajedisi, 1963) ve Une saison au Congo (Kongo'da Bir Mevsim, 1966) gibi oyunları da vardır.

artshop

ISBN 975-6038-19-5

9 789756 038192

KDV dahil 4,9 ytl

Tasarım: Taner UĞAN